

Hafyz kasydalaryndan

Horezminiň

Category: Goşgular, Kitapcy
написано kitapcy | 22 январа, 2025
Hafyz Horezminiň kasydalaryndan

Abdulrahym Hafyz Horazmi belli pars- täjik şahyry bolup, ol XIV asyryň ahyrlarynda, XV asyryň birinji ýarymynda Eýranyň Şiraz şäherinde ýaşap geçipdir.

Hafyz Horezminiň döredijiligi düýbünden ýitdi hasap edilse-de, Özbekistan Ylymlar akademiýasynyň Alyşir Nowaýy adyndaky muzeýiniň alymlarynyň Hindistana ekspedisiýasy mahalynda Haýdarabadyň Salarjiniň muzeýiniň 8122-nji golýazmalar hazynasyndan Hafyz Horezminiň 4298 nomerli goşgular diwany ele salynýar.

Ekspedisiýanyň agzalar bolan özbek alymlarynyň tagallasy bilen, bu goşgular diwanynyň foto nusgasy Özbekistana getirilip, Özbekistan Ylymlar akademiýasynyň Golýazmalar institutyna tabşyrylýar.

Bu „Diwan“ öz wagtynda bu beýik şahyryň heniz ýaş wagtlyry „Rahym“ , “Abdyrahman” lakamlary esasynda ýazan bolmagy mümkin. Sebäbi bu „Diwanda“ „Horezmi“ lakamy gabat gelmeýär.

Bu „Diwanda“ beýleki žanrlarda ýazylyan sygyrlar bilen birlikde, kasydalaryň hem 9-sy bar.

Ol ýşk temasyndan ençeme kasyda döredip, külli Gündogarda beýik mertebelere ýetipdir.

Hafyz Horezmi XIV asyryň ortalarynda Horezmde dünýä inipdir. Doglan wagty belli bolmasa-da, onuň ýaşlykdan dürli žanrda sygyrlar düzüp , şan-şöhrata eýe bolandygy belli. Onuň haçan dünýäden ötendigi barada hem anyk maglumat galmandyr. Şeýle-de bolsa, ol Timuryň zamanynda ýaşapdyr.

Timur Ürgenje çozup, ony doly weýran edeninden soň, Hafyz Horazmi Norezmden gaçyp, Yragyň Şirak şäherine gidipdir.

Ol bu barada bir gazalynda:

„Hafyz seniň gadyryňy ger Horezm ähli bilmese,
Azm-i Irak eýleýip rowan äheng-i Şiraz ile sen
-diýip ýazypdyr.

Hafyz Ybraýym soltanyň ýaş ölümüne bagyşlap mersiýeleriň
ençemesini döredipdir Şolaryň birinde:

Fitih unusratyň ol Ybraýym soltan kandadyr,
Kim firaky zähminden haly jigerler kandadyr –
diýip ýazypdyr.

Şol ýerde onuň döredijilik ylhamy parlap ösüpdür. Ol şol
döwrüň beýik soltany soltanYbrahymyň ýaş ölümüne bagyşlap
ençeme kasyda ýazypdyr. Muňa onuň şu, aşakdaky kasydasy hem
oňat mysaldyr.

Özüňe aýlap perde, dileseň, şöwhet perdesin,
Garasaň jan gözi birle, bu gün ahwaly perdäni

Kişi kim, ýanmaýan, ýansa yşkyň oduna,
Oldur görjek muhabbetden, gorap göz nur ruhuny.

Ýada salyp, garşylap, çykaryp ah, gözünden,
Kimler yşk ody bilen, her dem ýakýandyr jany.

Dilegil jany ten birle, hemişe, yşk ýolunda,
Şu yşk birle, şöhrat tapdy, jahany ruhy ynsany.

Talyp ýylynda özün, haçan-kim, hakdan eýlese yrak,
Rowan ýüzün görkezer oldem, saňa söýgüli robbany.

Şerabyň joşundan ganmak, isleseň her dem, eý, talyp,
Jigerni gan kylyp, niýet üçin döküp al gany.

Ýüzüni gara kylyp, gözde ýaşıňy gan kyl,
Ýaryşar ýüzde hal üzre, çyn bilen badagşahy-
-diýip ýazypdyr.

Hafyz Horezminiň maşgala ýagdaýy we onuň niredede, näçe ýaşda
dünýäden ötendigi barada maglumat galmasa-da , onuň“ birnäçe
tahallus bilen 9 kasyda, ençeme gazal, mersiýe, şeýle hem

juda täsirli goşgulary miras galdyryp ötendigi belli. Onuň ady tutuş gündogarda kasydaçy şahyrlaryň öň hatarynda tutulýar.

■ Hafyz Horezminiň kasydalaryndan:

Nyşan-i aýat-i rahmet göründi Hak Tagaladan,
Ýedi beýza hüweýda boldy irse çarh-i hasradyň.

Şeh-i çekib leşker doly itmek islter güýä,
Kim uş safa –ul jan tapyldy sakf-i Minadan.

Muhammet dini täk röwşen safa-ul mihrin körüb,
Kara tonliglar uş imdi kaýytdy din-i Isadan.

Halaýyk bary közüni çikib, turar felek uzra,
Meger Isa-ul pygamber açar ýüzüni baladin.

Jemalyn görkezur bolsaoşol Ýusuf- lika imdi,
Zamana ýüzün päk eýlegeý eşki- Zylyhadan.

Hezaran dürlü göwher birle dür taraç göz birle,
Bolar bu hokka içre ol ýakudy hamradin.

Körünmeklik tilär mihr-i jahantab indi älemde,
Anirgdek kim şafalik bäde ol jam-i musafydan.

Karakçylyk kara tün ge kylurda çikdi imdi mhr,
Anirg tek karak birle kazaklar çykdy derýadan.

Jemal-u husnun kim arz kyldy mihr-i älemge,
Karar u sabr bardy ol zamandajany-şeýdadin.

Nazar eýlegil jemal-u mihrige jan gözi bilen kim,
Nazar turur murad uşbu jahandan çeşmi binadin.

Beýaz-u subh peýda boldy wü dildarymyň zülfi,
Meni mesniň ol söwdasy kylypdyr dürli söwdadin.

Uşol jan kim kyýamatlar galadyr, kadd u beladan,
Ýüzün çün mähr-i häwer körgezedir şamu ýeldaden.

Ýüzün görende pare bolsa köksüm ni aseb bolgaý,
Çu boldy dag paraol nury tejellahdan.

Uş imdi din u dünýäden tamamet jan jan birle keçdin,
Marga maksud-i didary urur çün din u dünýädin...

Demi suzan bilen buah ebrarym şerh itsem,
Jahan bir ýol örtüngeýhemändem içre germädin.

Ni bolgaý eýler kilsa balimge nazar baly,
Köredir kim nilerjanım çekedir jebir-iädedin.

Ýüzün bir körgeli kidim tilençi päk işigige.
Zekat-i husn berse ni bolaol roý-izibadin.

Sözün peýda kilib ynhan kim ogrygörgülim aldady,
Tümen turg türli fitne kildi ol pynhan-u peýda.

Uşol gamza birle başın kim korkezdi gözümge,
Bu basta janyma rehim eýledi ol ok bile ýadym.

Egerçi ýad kylsam men garyp –u hastany janan
Körgül u janyım umytmaş demi ol dostuk ýadyn.

Dem ursam mähriden anyg garyp irmesuşol söz kim,
Uşanıg mehri kimedi demi syrry suweýdadın.

Kaçan kylsam maňa rehim uşol dildar-i siminder.
Kim onuň körgli katygdyr hemişe seng-i baradyn.

Jepa we jebir bile daýymdilär synamda guýmaklyk,
Meger kim hiç aýmanmyş uşol siltan-i waladyn.

Uşol sultan-i azam şah-i dindur şah,
Kim onuň işigihoşrak irur fidews-i aladin.

Ulüww-i kadri ol mşah- zamannırg andag irur kim,
Aşibdir bahtynrg tahti bu dem arş-i muralladin.

Anin soltanlykiga hiç zaty bolmady terg tug,
Çu boldy kullary mülki zyýadaMülk-i Darädin.

Welaýat eger mamur bolsa ni esab bolgaý,
Welaýat nury çün zähirdir ol hurşid rahşadyň.

Körgül esrarini uşol sultan garib irmes,
Çuwakifydyr hemişe jany birle sirrii esraddin.

Hakykatda ni kim bardur uşany andaýyn bilür,
Çün ol alim daýymrumüz-u ilm-i esmadin.

Bu dem oldur jähennm içre barça haline dana,
Anyň tek kim pygambererdi dana hal-ieşýadyn.

Çähensemiň sirrin izdegen jahan içre talyplar,
Tilesinler uşany indi bu syrr-i hüweýdaänidin.

Ýaratdy maz har- rehmet angi älem ýaratgan kim,
Müberra wu münezzehdir wüçüd-i päki hemtadin.

Äniň zat-i şerifi bolmasa maksud älemde,
Ni hasyl bolgaý irdi halka emruz u ferdadin.

Uşol soltan-i danadyr ki meýdan-i meýdan-i feşahatde,
Belagat küýüni iltib turur meçmü dänedin.

Ýamanlyk ýok turur zerre aning zat-i şerifinde,
Çu kudret birleHak kyldy uşaniJyns-i bälädin.

Kadem birle aning enfasidin tigdi halaýykga,
Uşandag kim şafa wü zowk hizir ile Mesihadin.

Jahannyň içre tä Adam bile Hawwa bolubdyrlar,
Görünmedi anyň täk ädem Ädem birle Hawwadin.

Besi togdy halaýyk uşby älem döwrüde illa
Anyň tek togmady garümmehat u heft abädin.

Beşer jynsyni nolgaý kim anga münkad bolmagaý,
Melaýyk çyn dem urdular seminä we eta nädin.

Bolur irdi jahan düzah jahan kalkinga pewweste,
Murad ol bolmasa irdi bihişt ü bäg-i dünýädin.

Gazab birle nazar ger eýler irse bag u sähräge,
Hemändem ýalyng ot çikgaý hatasyz bag u şahradin.

Rewan suw tek ati birle egerderýga azm etse,,
Tekawer birle ol demde çikargaý derd-i derýädin.

Atynyň şehkasi meýdannig içre jan kalkmaga,
Hoş aýende kilür awaz-i çeng-i ruh-efädin.

Adüleriň ýazi ýüzünde tülkü ýaglyg kaçyrgaý,
Kaçan Şiri-i Huda ýargilik ki çykgaýşaff-i heýçädin.

Tokuş uruş kününde ýüz tümen bolsa äрге duşman,
Çeker bolsa gylyçny galmagaý bir kişi barçadan.

Gara gyndangylyçny çykarsa duşman-i dinge,
Kuýaş peýda bolar oldemniň içre leýl-i zulumdan.

Gylyçdan jahan halky hemişe iýş içindedir,
Beli bolar bäläýyk iýsdamuhr-i musaffädin.

Gylyç uşby dem halk ara jan-i aramdyr,
Adülar janynairur beter merg-i müfaçädin.

Gaçyrar jümle duşmanlary Göz göre gylyjyndan,
Gaçan kim kiçse duşmanlari bir lahza müdäridan.

Temmenä duşmany kyldy ki bolsa gullaryna deň,
Weli tapmady hergiz ol muradin temennäden.

Nyýany döwletin çyn wazsa ol sekiz seräg-i mülk,
Gylyjy çyn we Myçan u Samarkand u Buharädin.

Safak-i dämen efläk subh u şam kan baglar,
Nişäni ýarlygni görgeli ol al tamgadin.

Uşaniň hutbe-i hamd u senasyn ýazmak üçindir,
Ki buştanlar seäser doldy ewrak-i mçerradin.

Sarirr-i hämesi kim rüz-i gaýybini beýan eýlär,
Gulagyma gelur owazy hoş tiüti-i guýadin.

Niçe kim bakdy ýüzünge gözüm haýran bolup galdy,
Jemal-u husnyň manisin görüp dürli tomaşadan.

Wepasy ýokda janyňm bile başymy oýnar men,
Eger tutmaý oşal nengi meniň dek bi-ser u padyn.

Nişan-i häk-i päýi kylmak üçin hem ýaramagaý,
Keçirsem şirni kiýmet bile lü-lü-ul taladin.

Inaýat birle söz bäbinda ýäri körgezer bolsa,
Aşyrgaý Hafy-i Härezmi şirin fark şu arädin.

Garib irmes tilesemlütf-i bi- päýändin ýari,
Garib ü basta izder lüft çün derti-i tüwwanädim.

Atasi bahridin ger tüşse sakka meşkine katre
Hawäwaşsiäbi-i häýwan zähir olgaý meşk-i sakkadin.

Telim tili kilse kitdi uşäniň astyniga,
Weli men tek tilitinmas tengiz kani muhakgadin.

Uşol soltan-i din sakinda baksa menjahan halki,
Dogasynga irü meşgul däim bir u bernädin.

Niçe kim blsa eýwän- i felek üzre melek kaýim,
Niçe kim bolsa älem hem münewwer mihr-i rahşadin.

Besi täbende wü päýende bolsun gürre hurşydy,
Sipihir-i memleket üzre hemişe Hak Teälädin.

Gamyň esrary gaýypda, jam görüner saňa röwşen,
Könlümiň güzgüsinde bolmasa zengi perişany.

Sözüň küfiri mömin ýykar ygusary birle.

Saparyň ýüzünden tapmasa asar bu lowhy peşany.

Ezizi Müsüre rowana, bolup çaýy jahan içre,
Eger Müsür bu gün görseňözi bir zyndany.

Gaçdylar munzawykylsaň özüňi salyp gurbana,
Ol şolkünç içre görüner saňa wah-dat beýewan.

Dileseň han zähmetindennesibi afsan bolup,
Ony görseň bu demde ol, saýady-bagt myhmany.

Çyn oldur nygmatyllah, işin açdy lütfünden,
Hemişe açlara rehim, eläp hany rahmany.

„Anal Hak“ din içse Älem içre ne ajap zaman bolgaý,
Çu çogupdyr onuň şu jübbesinden zemzi subhany.

Namerdler içre ashaby görenler dada ýañlyk,
Beýik mülki maonüde ererler kysy soltany.

Nyýaz alyp, eger mülkiejize ejize gelse hyzmata,
Berer ol mura hümmeti bile mülki süleýmany.

Halaýyk dawaty üçin gaçar hany sapa çekse,
Melaýyk şalary bile kylar anda Magar rony.

Onuň döwrün welaýata çatar bolsaň,
Azdyr oň abady mätäçlik bolar bar döwran.

Jahan weýran bolup, diýar gelmez erdi äleme,
Welaýat hökmi bilen galmaz erdi janan bany.

Humaýy hümmetin bol açsa: sygmagaý bu älemge,
Çyn olar daş bu älemden ol başsyz jöwlany.

Ynanjyň güýji birle, bu älem deň bola bilmez,
Kim onuň zatydyr, baky bu älem bolar fany.

Ýaratgan bolsa älemiň köňlüniň nury urfandan,
Eger müňlerçe bolsa janysy ynsan ne ajap bolgaý.

Çyn mussahar oňa boldy hufusy ynsyýu jony,
Tarykat ýyltntň edebin ondan yzlasyn talyp.

Çyn erur hyzmatynda akly kyl tifli dawystany,
Hakykatda eger aýyd erma onuň zowky didary.

Ne din keşindäki talybyň erer jany gurbany.

Kimiň kim solan halyna nazar aýni inoýatdin,
Hakyň nurundan röwşen bolup, şam şabistany.

Овездурды Непесов

Eger men ot üçin ody atarsam, garyp bolman,
Kylar ody bilen jamy melek çyn subhogardan.

Jahan bir namaýy esrary gaýbyandadyr myzmar,
Beýik ady görüner işbu ady ada urwany.

Ýüzi çyn nary handary mahasyn gor ýaly ok,
Welaýat nary nurundan erur bu iki burhany.

Ýüzün gören erohaýrany daň olsam ajap ermes,
Hakyň jemalyn göreniň işidir dana haýrany.

Nawa bilbil bu gün yşk eder ýüzün görende,
Çu ýüzünde görüner zähiran mag mahdat gülüstan.

Şeker ýaly ýalap, işiki topragyň kylar zowk,
Çun oltoprak bu jansyzynyň erer aly haýwany.

Hawaýy hyzmatyn her kim jany, teni birle,
Onu webeste kylmaz tebigat çar arkany.

Howaýy gullugyndan ýzge ýükdür hassa köňlümde,
Beýik Hak köşüde ýol tapmady waswasy şeýtany.

Goşgular